

УДК 94 (477)* 94(437.1/2)

УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКІ ВІДНОСИНИ В ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕНСТ СПІВПРАЦІ (2000-2012 рр.)

Корсак Р. В. (Ужгород), кандидат історичних наук, доцент Ужгородського національного університету, факультет „Туризму”, кафедра туристичної інфраструктури і сервісу, **korsakr@inbox.ru**

У статті у перше в українській історіографії здійснено комплексний аналіз дослідження українсько-чеської торговельно-економічної співпраці в умовах розвитку трансформаційних процесів Центрально-Східної Європи (2000-2012 рр.). В дослідженні віддано перевагу історичним методам дослідження: історико-генетичному, історико-порівняльному, історико-синтетичному, історико-діахронному, емпіричному аналізу тощо. Основу дослідження склали архівні матеріали, опубліковані документи та праці українських дослідників.

В умовах серйозних геополітичних змін у Європі, Чеська Республіка, залишається важливим політичним і економічним партнером України. У свою чергу, Чехія розглядає Україну як європейську країну, від якої залежить стабільність у Центрально-Східній Європі, підтримує прагнення України інтегруватися до європейських та євроатлантичних структур.

Автор дійшов висновку, що торговельно-економічній співпраці заважали внутрішні проблеми, що існували в Україні, а саме: 1) диктатура у внутрішній політиці, яка проявлялася у придушенні політичних опонентів; 2) соціальна нерівність, що стала перешкодою в досягненні внутрішньої злагодженості українського суспільства; 3) радянське минуле, яке істотно впливало на співробітництво з Чехією.

Ключові слова: Україна, Чехія, ЄС, НАТО, Вишеградська група, Ямбурзька угода, українсько-чеські торговельно-економічні відносини,

політична співпраця.

АНОТАЦИЯ

УКРАИНСКО-ЧЕШСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССАХ ЦЕНТРАЛЬНО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ: ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ КОНТЕНСТ СОТРУДНИЧЕСТВА (2000-2012 гг.)

Корсак Р. В. (Ужгород), кандидат исторических наук, доцент Ужгородского национального университета, факультет "Туризма", кафедра туристической инфраструктуры и сервиса, korsakr@inbox.ru

В статье в первые в украинской историографии осуществлен комплексный анализ исследования украинского-чешского торгово-экономического сотрудничества в условиях развития трансформационных процессов Центральной и Восточной Европы (2000-2012 гг.) В исследовании отдано предпочтение историческим методам исследования: историко-генетическом, историко-сравнительном, историко-синтетическом, историко-диахронном, эмпирическому анализу т.п.. Основу исследования составили архивные материалы, опубликованные документы и работы украинских исследователей.

В условиях серьезных геополитических изменений в Европе, Чехия, остается важным политическим и экономическим партнером Украины. В свою очередь, Чехия рассматривает Украину как европейскую страну, от которой зависит стабильность в Центрально-Восточной Европе, поддерживает стремление страны интегрироваться в европейские и евроатлантической структур.

Автор пришел к выводу, что торгово-экономическому сотрудничеству мешали внутренние проблемы, существовавшие в Украине, а именно: 1) диктатура во внутренней политике, которая проявлялась в подавлении политических оппонентов; 2) социальное неравенство, что стало препятствием в достижении внутренней сбалансированности украинского общества; 3) советское прошлое, которое существенно влияло на сотрудничество с Чехией.

Ключевые слова: Украина, Чехия, ЕС, НАТО, Вышеградская группа, Ямбургская соглашение, украинский-чешские торгово-экономические отношения, политическое сотрудничество.

ANNOTATION

UKRAINIAN-CZECH RELATIONS IN THE PROCESS OF TRANSFORMATION OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE: COMMERCE AND ECONOMIC COOPERATION KONTENST (2000-2012 gg.)

Korsak R.V. (Uzhgorod), candidate of historical sciences, professor, Uzhgorod National University, faculty of "Tourism", department of tourism infrastructure and services, **korsakr@inbox.ru**

The article at first in Ukrainian historiography the comprehensive analysis of the Ukrainian-Czech trade and economic cooperation in the development process of transformation of Central and Eastern Europe (2000-2012). The study preferred historical research methods: historical-genetic, historical, comparative, historical and synthetic, historical and diachronic, empirical analysis. The study accounted for archival materials, published documents and works of Ukrainian researchers.

In terms of major geopolitical changes in Europe, the Czech Republic remains an important political and economic partner of Ukraine. In turn, the Czech Republic considers Ukraine as a European country, which depends on stability in Central and Eastern Europe, supports the aspirations of our country's integration into European structures and NATO.

The author concludes that the trade and economic cooperation hindered internal problems that existed in Ukraine: 1) dictatorship in domestic politics, as manifested in the suppression of political opponents; 2) social inequality, which has become an obstacle to the achievement of the internal consistency of Ukrainian society; 3) Soviet past, which significantly affect the cooperation with the Czech Republic.

Keywords: *Ukraine, Czech Republic, EU, NATO, the Visegrad group Yamburgskoye agreement, Ukrainian-Czech trade and economic relations, political cooperation.*

Україна, будучи європейською державою, перебуває у складній системі зовнішньополітичних відносин. Кордони України спонукають до вироблення такої геополітичної стратегії, яка враховує політичний досвід та об'єктивні реалії сучасної доби. Торговельно-економічне співробітництво з Чеською Республікою та іншими країнами-членами „Вишеградської четвірки” є пріоритетним напрямом зовнішньої політики для України. Українсько-чеські

торговельно-економічні відносини в умовах розвитку євроінтеграційних процесів в Україні та Чеській Республіці, їх становлення, розвиток і перспективи не є предметом широкого кола спеціальних наукових досліджень. Серед праць можна виділити дослідження С. Устича [10], О. Цуп [12], Л. Кіцили [9], П. Федурця [11], О. Гетьманчука [8], П. Черника [13], в яких розглядаються політичне співробітництво України і Чехії та деякі аспекти економічної співпраці. Тому в даній публікації уперше в українській історіографії робиться спроба дослідити українсько-чеську торговельно-економічну співпрацю за період 2000-2012 рр.

Українсько-чеське торговельно-економічне співробітництво 2000-2012 рр. характеризувалося подальшим поглибленням і розвитком. З наближенням вступу до ЄС, чеська сторона значно активізувала діяльність щодо захисту національних виробників від конкурентного імпорту закордонної продукції. Так, якщо у період 1998-2000 рр. було проведено три антидемпінгових розслідування і лише по одному (імпорт цукру) були введені обмежувальні заходи, то у 2001-2002 рр. було розпочато десять обмежувальних розслідувань [1, с. 3-5; 2, с. 1-4; 3, с. 8-10]. Конкретні заходи, вжиті чеською стороною в напрямі захисту внутрішнього ринку від імпорту продукції, в більшій мірі торкалися товарів традиційного українського експорту – продукції хімічної та металургійної промисловості. Стосовно експорту нітрату амонію захисні заходи носили дискримінаційний характер по відношенню до країн-виробників зазначеної продукції. Внаслідок приєднання з 1 травня 2004 р. ЧР до єдиного митного простору ЄС змінився торговельний режим з Україною, умови доступу на ринки двох країн ставали нерівними і більш жорсткими для українських експортерів. Тарифні та кількісні обмеження ЄС розповсюджувалися на більш широкий перелік товарів, порівняно з тими, що були у ЧР до вступу. Відносно імпорту української продукції після вступу ЧР до ЄС почали діяти 8 антидемпінгових заходів, запроваджених Євросоюзом. Найбільший вплив мали односторонні кількісні обмеження з боку ЄС стосовно імпорту

української металургійної продукції, зокрема гарячекатаного прокату. Вже в перший рік членства Чехії в ЄС втрати українських експортерів від обмежень склали близько 25-26 млн. дол. США. Негативний вплив на рівень українського експорту та стан ділової активності мало також запровадження ЧР відповідно до нових вимог нетарифних обмежень, технічного, санітарного, фітосанітарного і ветеринарного контролю щодо сільськогосподарської продукції українського походження. Внаслідок підвищення вимог до технічного стану транспортних засобів, що в'їжджають на територію нових членів ЄС, ускладнилася робота українських перевізників на ринку транспортних послуг ЧР, що призвело до часткового усунення їх з цього ринку[4, с. 2-3; 5, с. 1-2; 6, с.3].

Із посиленням економік двох країн відбувалося динамічне зростання товарообігу. Обсяг торгівлі між Україною та Чехією за українською статистикою у 2012 р. у порівнянні з 2002 р. зріс у 4,8 рази і становив відповідно 1953,8 млн. дол. США та 403,2 млн. дол. США. Найбільшим товарообіг був у передкризовому 2008 р. – 2046,9 млн. дол. США. Ще більше він зріс за чеською статистикою – у 5,7 рази і становив 2852,3 млн. дол. США та 502,9 млн. дол. відповідно. Український експорт до ЧР за цей же час зріс за українською статистикою у 3,4 рази, імпорт в Україну з Чехії – у 5,6 рази більше. Таким чином, переважаючими темпами зростає імпорт з Чехії. У 2002 р. він переважав український експорт у 1,2 рази, а у 2012 році – у 1,8 рази. Такий розрив у торговельних потоках ще раз підтверджує: 1) нерівні умови доступу на ринки двох країн і більш жорсткі для українських експортерів; 2) переваги чеської економіки над українською; 3) відсутність структурної перебудови економіки в Україні, що практично вичерпало її експортні можливості. Вони вже декілька десятиріч базуються на можливостях металургійної та хімічної промисловості; 4) різний рівень інвестування в економіки двох країн. В українську економіку на 2011 р. було інвестовано 65,49 млрд. дол. США, а у чеську – 141,19 млрд. дол. США, або у 2,9 рази більше [].

Кризовими для українського експорту були 2006 р., коли його рівень досяг мінусових значень у порівнянні з попереднім роком, та 2009 р. – внаслідок світової фінансово-економічної кризи обсяги товарообігу скоротилися наполовину[7, с. 4; 19, с. 296-299]. Після деякого зростання у 2010-2011 рр. експорту товарів з України до ЧР у 2012 р. знову відбулося його зниження на 16%, що свідчить про ще неподоланність кризових явищ у економіці України[20, с. 212-213; 14, с. 49; 15, с. с. 47-48].

Протягом 2000-2012 рр. проблемним питанням у двосторонніх відносинах були розбіжності у статистичних даних товарообігу двох країн, які повністю викривляють реальний стан співробітництва, не дають можливості здійснювати належний захист українських експортерів та можуть бути наслідком різного роду зловживань і слугувати уникненню від оподаткування, тощо. Серед тих, що найбільше впливали на партнерські відносини, також слід вирізнити такі як: 1) відсутність з боку української сторони конкретних дій по виконанню зобов'язань передбачених „Ямбурзькими угодами”; 2) несвоєчасні розрахунки та довготривалі борги українських підприємств за поставлену з Чехії продукцію та обладнання; 3) невиконання українськими суб'єктами господарювання зобов'язань з погашення кредитів, наданих чеською стороною; 4) невизначеність української сторони щодо використання чеських кредитів для фінансування експорту товарів та послуг із Чеської Республіки в Україну відповідно до Угоди між урядами двох країн, ратифікованої Законом України від 24.03.98 № 209/98; 5) порушення чеською стороною авторських прав щодо обслуговування авіаційної техніки українського виробництва та інше; 6) не вирішеність питань з українськими заробітчанами[16, с.198-199; 17,с.196-197].

Важливе значення для розвитку двосторонньої співпраці мала діяльність міжурядової українсько-чеської Комісії з питань торгівельно-економічного співробітництва, яка почала діяти на постійній основі з 1996 р., а після набуття Чехією членства в ЄС – міжурядова українсько-чеська

Змішана Комісія з питань економічного, промислового та науково-технічного співробітництва. Попри всі наявні недоліки, можна стверджувати, що міжурядова українсько-чеська Змішана Комісія з питань економічного, промислового та науково-технічного співробітництва протягом 2000-2012 рр. залишається дієвим інституційним, експертним, регулярним органом у виробленні напрямів та розширенні, удосконаленні і поглибленні двосторонніх торговельно-економічних відносин. Саме на Комісії вдавалося знаходити порозуміння у вирішенні складних питань у взаємній торгівлі та знаходити спільні інтереси у реалізації важливих інвестиційно-привабливих проектів. Так, починаючи з 2001 р. на засіданнях українсько-чеської Комісії було схвалено та реалізовувалося близько 60 проектів двостороннього співробітництва в транспортній і енергетичній сферах, машинобудуванні, сільському господарстві та налагоджувалися коопераційні зв'язки[2, с.10].

Суттєвим недоліком у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності України є вузьковідомчий підхід, недостатня поінформованість експортерів про пріоритетні напрями та спільні проекти співпраці, зволікання відомств у організації виконання домовленостей. З цих причин у порядку денному двосторонньої Комісії питання повторюються від засідань до засідань, а окремі спільні проекти роками знаходяться на опрацюванні. У закритому режимі знаходиться зміст більшої частини чинної договірно-правової бази, Протоколів засідань Комісії, не оприлюднювалися погоджені на засіданнях Комісії спільні проекти. Українські експортери недостатньо інформуються про пріоритетні напрями співробітництва.

У результаті історичного і теоретико-методологічного аналізу українсько-чеського торговельно-економічного співробітництва протягом 2000-2012 рр. можна зробити ряд узагальнень:

1. Трансформація суспільно-економічних відносин та перебіг державних реформ у ЧР, Польщі, Угорщині та Словаччині відбувалися значно швидше

ніж в Україні, оскільки їх проведення підтримувала більшість чеського суспільства та політичних сил країни.

2. Реформування українського суспільства відбувалось непослідовно. Політична еліта країни не була готова до радикальних суспільно-економічних перетворень, а ліві політичні партії гальмували їх проведення, що спричинило відставання України від Чехії в розвитку демократизації суспільства;

3. Правовою базою співробітництва Чехії з Євросоюзом була „Європейська Угода”, яка декларувала прагнення країни вступити до Євросоюзу;

4. Правовою базою співробітництва України з Євросоюзом була Угода про співробітництво між ними, яка не декларувала прагнення вступу нашої країни до Євросоюзу;

5. Незважаючи на те, що Україна не є членом ЄС, Чехія, як і Польща, Словаччина та Угорщина, ставши членом Євросоюзу, свідомо вела перебудову українсько-чеського міждержавного співробітництва відповідно до вимог ЄС.

6. Співробітництво між двома країнами відбувалося у форматі „Україна-Чехія-Євросоюз”.

7. Основними галузями українсько-чеського торговельно-економічного співробітництва було машинобудування, важка промисловість, хімічна промисловість, легка і харчова промисловість, будівельний комплекс, транспортні комунікації.

8. Вирішальним фактором розширення масштабів і удосконалення товарної структури торгівлі Чехії з Євросоюзом виступав західний капітал, інвестований у промислове виробництво країни. Підприємства з іноземним капіталом у зовнішньоторговельному обігу забезпечували 70-80% сукупного експорту Чехії.

9. Після вступу Чехії до Євросоюзу для України було важливим зміцнити зовнішньоекономічні зв'язки з Чехією, утримати і зміцнити позиції українських експортерів на чеському ринку.

10. У 2000-2012 рр. українсько-чеське торговельно-економічне співробітництво мало чітку тенденцію до посилення інвестиційно-виробничого співробітництва двох країн, створення спільних підприємств.

11. Протягом 2000-2012 рр. українсько-чеському політичному та економічному діалогу заважав ряд внутрішніх проблем, що існували в Україні: узурпація влади провладними політичними силами, придушення опозиційних сил, соціальна нерівність та радянське комуністичне минуле.

12. На українсько-чеське міждержавне співробітництво протягом 2000-2012рр. суттєво впливало питання „Ямбурзької” заборгованості перед Чеською Республікою та зволікання його вирішення Україною.

13. На відносини України і Чехії впливав російський фактор. На думку чеської політичної еліти, Росія в енергетичних відносинах робила політичний тиск, щодо прийняття Україною зовнішньополітичних рішень. Це значно гальмувало співпрацю з ЄС.

1. Матеріали до звіту про роботу Посольства України у Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва у 2000 р. // Справа № 23/456 від. 26.12.2000р. – 17 с.
2. Матеріали до звіту про роботу Посольства України у Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва за 2001 р. // Справа № 10 від 27.06.2001 р. – 30 с.
3. Матеріали до звіту про роботу Посольства України у Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва у 2002 р. // Справа № 19/42 від. 24.12.2002 р. – 37 с.
4. Матеріали до звіту про роботу Посольства України у Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва у 2003 р. // Справа № 21/51 від 25.12.2003. – 38 с.
5. Матеріали до звіту про роботу Посольства України у Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва за 2004 р. // Справа № 20 від 20.06.2004 р. – 40 с.

6. Матеріали до звіту про роботу Посольства України у Чеській Республіці в частині торговельно-економічного співробітництва за 2005 р. // Справа № 123 від 19.12.2005 р. – 50 с.
7. Матеріали до звіту про роботу Посольства України у Чеській Республіці за 2006 р. в частині торговельно-економічного співробітництва // Справа № 12/36 від 6.07.2006 р. – 18 с.
8. Гетьманчук О. Україна – Чехія : дружимо поза ЄС [Текст] // Дзеркало тижня. – 2005. – № 23. – С. 5.
9. Кіцила Л.Ю. Реалізація курсу Чеської республіки на інтеграцію до Європейського Союзу [Текст]: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – 18 с.
10. Корсак Р. В. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991–2005 рр.[Текст] . – Ужгород : Гражда, 2007. –208 с.
11. Устич С. У русі успішного співробітництва [Текст] // Політика і час. – 2001. – № 3. – С.3-7.
12. Федурця В.П. Система регулювання зовнішньоекономічних зв'язків у Чеській Республіці: досвід організації для України [Текст]: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Ужгород: УжНУ, 2006. – 20 с.
13. Цуп О. В. Чеська Республіка і Україна в міждержавних відносинах кінця ХХ - початку ХХІ ст. [Текст]: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02 / О.В. Цуп; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Л., 2009. — 20 с. — укр.
14. Черник П. Україна в геополітичних концепціях Чехії та Словаччини ХХ ст.[Текст] //Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, випуск 21. – Львів : “Львівська політехніка“, 2009. – С.172-179.
15. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2006 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2007. –474 s.
16. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2007 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2008. – 482 s.
17. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2008 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2009. – 440 s.
18. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2009 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2010. –610 s.
19. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2010 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2011. –397 s.

1. Materialy` do zvituv pro robotu Posol'stva Ukrayiny` u Ches`kij Respublici v chasty`ni torgovel`no-ekonomichnogo spivrobitny`czstva u 2000 r. // Sprava # 23/456 vid. 26.12.2000r. – 17 s.
2. Materialy` do zvituv pro robotu Posol'stva Ukrayiny` u Ches`kij Respublici v chasty`ni torgovel`no-ekonomichnogo spivrobitny`czstva za 2001 r. // Sprava # 10 vid. 27.06.2001 r. – 30 s.
3. Materialy` do zvituv pro robotu Posol'stva Ukrayiny` u Ches`kij Respublici v chasty`ni torgovel`no-ekonomichnogo spivrobitny`czstva u 2002 r. // Sprava # 19/42 vid. 24.12.2002 r. – 37 s.
4. Materialy` do zvituv pro robotu Posol'stva Ukrayiny` u Ches`kij Respublici v chasty`ni torgovel`no-ekonomichnogo spivrobitny`czstva u 2003 r. // Sprava # 21/51 vid. 25.12.2003. – 38 s.
5. Materialy` do zvituv pro robotu Posol'stva Ukrayiny` u Ches`kij Respublici v chasty`ni torgovel`no-ekonomichnogo spivrobitny`czstva za 2004 r. // Sprava # 20 vid. 20.06.2004 r. – 40 s.
6. Materialy` do zvituv pro robotu Posol'stva Ukrayiny` u Ches`kij Respublici v chasty`ni torgovel`no-ekonomichnogo spivrobitny`czstva za 2005 r. // Sprava # 123 vid. 19.12.2005 r. – 50 s.
7. Materialy` do zvituv pro robotu Posol'stva Ukrayiny` u Ches`ki Respublici za 2006 r. v chasty`ni torgovel`no-ekonomichnogo spivrobitny`czstva // Sprava # 12/36 vid. 6.07.2006 r. – 18 s.
8. Get`manchuk O. Ukrayina – Chexiya : druzhy`mo poza YeS [Tekst] // Dzerkalo ty`zhnya. – 2005. – # 23. – S. 5.
9. Kicy`la L.Yu. Realizaciya kursu Ches`koyi respubliky` na integraciyu do Yevropejs`kogo Soyuzu [Tekst]: Avtoreferat dy`sertaciyi na zdobuttya naukovogo stupenya kandy`data polity`chny`x nauk. – L`viv: LNU im. I. Franka, 2004. – 18 s.
10. Korsak R. V. Ukrayins`ko-ches`ke mizhderzhavne spivrobitny`czstvo v 1991–2005 rr. [Tekst] . – Uzhgorod : Grazhda, 2007. – 208 s.
11. Usty`ch S. U rusi uspishnogo spivrobitny`czstva [Tekst] // Polity`ka i chas. – 2001. – # 3. – S.3-7.
12. Fedurcyia V.P. Sy`stema regulyuvannya zovnishn`oekonomichny`x zv'yazkiv u Ches`kij Respublici: dosvid organizaciyi dlya Ukrayiny` [Tekst]: avtoreferat dy`sertaciyi na zdobuttya naukovogo stupenya kandy`data ekonomichny`x nauk. – Uzhgorod: UzhNU, 2006. – 20 s.

13. Czup O. V. Ches`ka Respublika i Ukrayina v mizhderzhavny`x vidnosy`nax kincy`a XX - pochatku XXI st. [Tekst]: avto-ref. dy`s... kand. ist. nauk: 07.00.02 / O.V. Czup; L`viv. nacz. un-t im. I.Franka. — L., 2009. — 20 s. — ukp.
14. Cherny`k P. Ukrayina v geopolity`chny`x koncepciyax Chexiyi ta Slovachchy`ny` XX st. [Tekst] // Ukrayins`ka nacional`na ideya: realiyi ta perspekty`vy` rozvy`tku, vy`pusk 21. — L`viv : “L`vivs`ka politexnika“, 2009. — S.172-179.
15. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2006 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2007. — 474 s.
16. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2007 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2008. — 482 s.
17. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2008 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2009. — 440 s.
18. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2009 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2010. — 610 s.
19. Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2010 // MZV ČR. Bilaterální vztahy České republiky, 2011. — 397 s.